

UTDANNING – JOBB NUMMER 1

Norges internasjonale strategi for Utdanning for alle innen 2015

«JEG TRENGER UTDANNING, SÅ JEG KAN FÅ MEG JOBB EN DAG.»
YOKOSTA, 9 ÅR, NICARAGUA

Utviklingsministeren har ordet

Utdanning er en menneskerett. Utdanning er en forutsetning for økonomisk, sosial og kulturell utvikling. Utdanning fremmer helse og er sentral i bekjempelsen av HIV/AIDS. Utdanning for alle er det viktigste bidraget for å utrydde fattigdom. Derfor er utdanning jobb nummer 1 i norsk utviklingspolitikk.

Alle FN's medlemsland har forpliktet seg til å nå Tusenårsmålene. Utdanning er et hovedredskap for å oppnå dette. To av Tusenårsmålene handler følgelig om utdanning:

- «Sikre full grunnskoleutdanning for alle gutter og jenter innen 2015»
- «Fjerne forskjellene mellom andelen gutter og jenter i grunnskole og videregående skole innen 2005, og på alle skoletrinn innen 2015»

Gjennom Dakar-erklæringen av 2000 forpliktet det internasjonale samfunnet seg til å sikre at ingen land som tar Utdanning for alle på alvor, skal mangle ressurser til å gjennomføre dette. I 2000 hadde 115 millioner barn ikke tilgang til grunnutdanning – flertallet av disse var jenter. 862 millioner unge og voksne var analfabeter. Verdenssamfunnet har mye arbeid å gjøre.

Regjeringen la i mars 2002 frem sin handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015. Den skisserer Norges bidrag til å nå Tusenårsmålene. Når vi nå presenterer en strategi for norsk utdanningsbistand, tar vi et skritt videre. Vi konkretiserer hvordan vi vil

bidra til å sikre Utdanning for alle, som er et hovedmål i handlingsplanen.

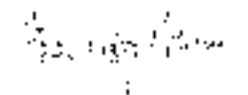
Ni prosent av det norske bistandsbudsjettet går til utdanning. Det er ikke nok! Vi legger derfor opp til at andelen til utdanning skal økes til 15 prosent av bistandsbudsjettet innen 2005. Samtidig skal vi øke vårt totale bistandsbudsjett fra 0,93 prosent av bruttonasjonalinntekten (BNI) i 2003 til 1 prosent i 2005. Dette innebærer en dobling i overføringene til utdanningsformål og medfører en økning på om lag én milliard norske kroner.

Selv med Norges sterke satsing på utvikling generelt og utdanning spesielt, er Norge fortsatt en liten aktør i den store sammenheng. Vi må derfor arbeide for at Norge skal inspirere andre givere og utviklingsinstitusjoner. Gjennom «Gjeldsplan mot år 2000» greide vi å påvirke andre land til å øke sin gjeldslette. Med denne strategien ønsker vi å bidra til et internasjonalt løft for utdanning. Dette løftet skal vi gjøre ut fra en forståelse av at utdanning er en menneskerett, en rettighet for alle. Vi skal gjøre det i partnerskap med samarbeidslandene, og vi skal nå dem som trenger det mest. Derfor skal vi konsentrere vår innsats om Afrika sør for Sahara og Sør-Asia. Vi skal koordinere vår innsats gjennom landenes myndigheter, i samarbeid med de multilaterale institusjonene og med likesinnede land. Vi skal støtte nye tilnærminger for å nå flere grupper, og vi skal samarbeide med det sivile samfunn i samarbeidslandene, internasjonalt og her hjemme.

Denne strategien vil gi retning og veiledning for vår nye satsing på utdanning. Men det er landene selv som har ansvaret for å utforme planer og gjennomføre reformer. Mottakeransvaret er en grunnpilar i norsk utviklingspolitikk. Norges bidrag er derfor et supplement til landenes egen innsats. Det dreier seg i praksis om å finne den rette samarbeidsformen og rollefordelingen. Strategien må derfor også leses som et redskap for drøftinger med samarbeidslandenes myndigheter og frivillige organisasjoner i våre felles bestrebelse for å oppnå best mulig resultater på utdanningsområdet.

Vi vet hva vi vil gjøre, hvorfor og hvor vi vil gjøre det. Vi har også en sterk formening om hvordan vi skal gjøre det. Åtteåringen som har laget omslagstegetningen, kalte den «Big Steps», eller store skritt. Store skritt er nettopp hva Norge akter å ta, og vi akter å ta dem nå. Jeg håper vi får mange med oss på veien fremover.

Hilde Frafjord Johnson
Utviklingsminister

Rettighetsperspektivet

Utdanning for alle er en menneskerett. Dette prinsippet skal ligge til grunn for vår bistand til utdanning. Rettighetsperspektivet baserer seg på FNs konvensjoner om økonomiske, sosiale og kulturelle, sivile og politiske rettigheter, om barns rettigheter og konvensjonene mot kvinne- og rasediskriminering. Hvert enkelt menneske har rett til utdanning i samsvar med behov og interesser, evner og anlegg.

Det innebærer at rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller andre oppfatninger, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom eller annen status ikke skal være til hinder for retten til utdanning. Det er særlig viktig å sikre at retten til utdanning blir en realitet for diskriminerte og utsatte grupper. Alle barns menneskerettigheter skal respekteres, de skal ha rett til ytrings- og trosfrihet og ikke utsettes for nedverdiggende behandling, økonomisk utbytting eller seksuelt misbruk.

«ALLE BARN BØR FÅ GRATIS UTDANNING.»
ALPHONSINA, 13 ÅR

Det offentlige må ta hovedansvaret for utdanning. Myndighetene skal respektere og fremme menneskerettighetene. De må derfor treffe tiltak for å ivareta barns rettigheter og sørge for at alle barn har adgang til obligatorisk og gratis grunntidning av god kvalitet. I denne sammenheng er det av underordnet betydning om utdanningstilbudet er offentlig eller privat. Myndighetene må integrere internasjonale forpliktelser i nasjonal lovgivning. De må støtte videregående og høyere utdanning og medvirke til at den blir tilgjengelig for alle. Norge vil arbeide for å gjøre dette mulig. Rettighetsperspektivet gjennomsyrrer de prinsipper Norge legger til grunn for sin bistand til utdanning.

Førende prinsipper

- Utdanning er en menneskerett.
- Utdanning skal bidra til å bekjempe fattigdom.
- Utdanning skal gi fattige mulighet til økonomisk, sosial og politisk deltakelse.
- Utdanning til jenter er en prioritert oppgave.
- Omfanget av innsatsen skal måles etter antall elever som fullfører utdanningen, ikke antall elever som innskrives.
- Grunnskoleutdanning skal være gratis.
- Grunnskolen skal fremme demokrati og menneskerettigheter.
- Grunnskolen skal styrke elevenes selvrespekt og kulturelle identitet.
- Norges samarbeidsland og de multilaterale organisasjonene skal være våre viktigste partnere.
- Samarbeidslandene har ansvaret for å utforme sin utdanningspolitikk og for å sikre sine innbyggere et grunnleggende utdanningstilbud.
- Frivillige organisasjoner skal brukes når de mest effektivt når utsatte målgrupper.
- Norge vil samordne sin innsats med andre utviklingsaktører.
- Norsk bistand skal være langsiktig og konsistent.
- Norge vil støtte tiltak for å sikre utdanning i nødsituasjoner og utdanning fra dag én etter at en krig eller konflikt er avsluttet.

SHUN, 7 ÅR,
KINA

«UTDANNING ER SELVE FREMTIDEN FOR MEG.»
UDAYA, 10 ÅR

1. Utdanning for alle

TUSENÅRS- OG DAKAR-MÅLENE

Målsettingene for den norske utdanningsbistanden er nedfelt i hovedmålene som ble vedtatt på Dakar-konferansen i 2000. To av målene fra Dakar er med blant Tusenårsmålene.

DAKAR-KONFERANSENS SEKS HOVEDMÅL:

Vi forplikter oss herved til i fellesskap å nå følgende mål:

- i)** utvide og forbedre en omfattende omsorg for og opplæring av småbarn, særlig de mest sårbare og underprivilegerte,
- ii)** sikre at alle barn, særlig jenter, barn med vanskelige livsvilkår og barn fra etniske minoriteter, får adgang til og fullfører gratis og obligatorisk grunnskole av god kvalitet innen år 2015,
- iii)** sikre at læringsbehovene til alle unge og voksne blir tilfredsstillt gjennom rettferdig tilgang til egnet opplæring og tilegnelse av grunnleggende livsferdigheter,
- iv)** innen år 2015 halvere analfabetismen blant voksne, spesielt kvinner, og rettferdig tilgang til grunnleggende og videregående utdanning for alle voksne,
- v)** fjerne kjønnsforskjellene i grunn- og videregående utdanning innen 2005 og oppnå likestilling i utdanning innen 2015 med vekt på at jenter får full og lik adgang til og fullfører en grunnutdanning av god kvalitet,
- vi)** forbedre alle sider ved utdanningens kvalitet og sikre gode resultater for alle, slik at anerkjente og målbare resultater blir nådd, særlig når det gjelder lesing og skriving, regning og grunnleggende livsferdigheter.

HEDDA, 12 ÅR,
NORGE

2. Hvorfor er utdanning så viktig?

«**UTDANNING ER VIKTIG IKKE BARE FOR MEG, MEN FOR HELE NASJONENS UTVIKLING.**»
NITA, 14 ÅR

UTDANNINGENS ROLLE I UTVIKLING

Utdanning er en forutsetning for utvikling og det viktigste våpenet mot fattigdom.

Barns oppvekstvilkår er med på å forme fremtidens samfunn. Manglende lese- og regneferdigheter er blant de viktigste hindringene for at fattige kan fremme sine rettigheter og dermed bedre sin sosiale og økonomiske situasjon. Utilstrekkelige basiskunnskaper og fagkunnskaper er også en viktig årsak til manglende næringsutvikling og økonomisk fremgang.

Investeringer i menneskelige ressurser er med andre ord avgjørende for å skape økonomisk vekst og bekjempe fattigdom i fattige land. Det er en klar sammenheng mellom utdanning og økonomisk og sosial utvikling. Utdanning er også nødvendig for å fremme demokrati og menneskerettigheter. Utdanning er en grunnleggende forutsetning for at enkeltindivider skal kunne realisere sine evner og ambisjoner og bidra til nødvendige sosiale og økonomiske endringsprosesser. Et jevnt høyt utdannings- og kunnskapsnivå bidrar til å fremme et dynamisk og nyskapende næringsliv. Det er også en forutsetning for vellykket integrasjon i verdensøkonomien.

Den gunstigste formen for investering, det vil si den type investering som økonomisk sett gir høyest avkastning i fattige land, er utdanning for jenter. Ingenting slår dette. Det skyldes ikke bare at «når en jente får utdanning, får hele familien utdanning», men også at utdanning av kvinner har en positiv effekt på områder som prevensjon, helse, HIV/AIDS og inntektsskapende virksomhet. Gjennom å utdanne jenter når vi flere utviklingsmål samtidig.

Utdanning er del av et samfunns grunnleggende

infrastruktur. Utdanning styrker folks kompetanse og kapasitet, deres kulturelle egenart og identitet, og gjør dem bedre i stand til å forvalte teknologiske nyvinninger, hevde seg i økonomisk konkurranse, oppnå en rimelig levestandard og delta i beslutningsprosessene i samfunnet.

Utdanning har i tillegg til konkrete konsekvenser for samfunnet en verdi i seg selv. Nobelprisvinner Amartya Sen hevder at utvikling dypest sett handler om å utvide menneskers faktiske muligheter. Dette er sant, og her er utdanning nøkkelen. Alle gutter og jenter fortjener en god utdannelse.

UTFORDRINGENE FOR DE FATTIGSTE LANDENE

Tallenes tale er klar. 115 millioner barn har ikke tilgang til grunnutdanning. Flertallet av disse er jenter. Den prosentvise skoledekkningen er lavest i Afrika sør for Sahara. Det er disse landene som vil ha størst vansker med å nå målet om grunnskole for alle innen 2015.

862 millioner unge og voksne kan ikke lese og skrive. Hvis ikke innsatsen for utdanning trappes vesentlig opp, vil minst 79 land ifølge UNESCO (EFA Global Monitoring Report, 2002) sannsynligvis ikke nå Dakar-målet om å halvere antall analfabeter innen 2015. Det gjelder først og fremst land i Afrika sør for Sahara og Sør-Asia.

For dem som går på skole, finnes det andre utfordringer.

Å sitte på skolebenken betyr ikke automatisk at elevene lærer. Klassene er ofte overfylte. Det er mangel på skolebøker og utstyr. Det materiell som finnes, er i mange tilfelle uegnet eller av dårlig kvalitet. Det er for få lærere, og lærerne er ofte dårlig kvalifisert. Store grupper av barn møter ikke bare slett undervisning, men en skole som opp-

PATEL, 7 ÅR,
INDIA

3. Hva vil vi gjøre?

«VI MÅ BIDRA MED PENGERTIL SKOLEBØKER OG ANDRE HJELPEMIDLER.»
ANDREAS, 14 ÅR

Norge legger til grunn et helhetsperspektiv på utviklingen av utdanningssektoren. Det betyr ikke at Norge som giverland vil engasjere seg like mye faglig og økonomisk på alle områder. I det følgende vil vi presentere satsningsfelter som etter norsk oppfatning er viktige. Prioriteringene vil imidlertid avhenge av det enkelte lands situasjon, innsatsen fra andre givere og valg av bistandskanal. I noen tilfeller vil Norge gå inn i grunnutdanning, andre steder i videregående og høyere utdanning. I mange tilfeller vil vi gi betydelig økonomisk bistand, mens vi i andre tilfeller vil nøye oss med faglige eller politiske innspill. Rekkefølgen av prioriteringer er derfor ikke fastlagt.

UTDANNING FOR JENTER

Vi vet at utdanning av jenter er et av de tiltak som har best utviklingseffekt. Utdanning av jenter reduserer mødre- og barnedødeligheten og bidrar til færre barnefødsler. Det fører til bedre helse blant fattige, noe som igjen har stor betydning for økonomisk utvikling. Det har vist seg at kvinner som har noe skolegang selv, bedre ser nødvendigheten av at barna deres får skolegang. Slik vil en satsing på jenters utdanning skape en god sirkel og ifølge internasjonale forskningsrapporter være den beste investering i utvikling. I mange land blir imidlertid jenters utdanning ofte nedprioritert, spesielt der ressursene er knappe.

Norge er allerede sterkt engasjert i utdanning for jenter. Dette engasjementet skal vi styrke ytterligere, blant annet ved å bevisstgjøre myndigheter, lokalsamfunn og foreldre om jenters og kvinners rettigheter og betydningen av å gi dem utdanning. Sammen med stipendordninger og andre økonomiske incentiver kan dette bidra til å øke andelen jenter i skolen. Å sikre jenters trivsel og trygghet gjennom kortere skolevei og bedre fysisk tilrettelegging på skolen vil også øke deres muligheter for å begynne på og fullføre en utdanning. Vi vil satse mer på å utdanne kvinnelige lærere og skoleledere for å bedre skolemiljøet og gi

FARZANA, 12 ÅR,
BANGLADESH

STIPENDPROGRAM FOR UTDANNING AV JENTER

Norge har støttet stipendprogrammet for utdanning av jenter (FESP) i Bangladesh siden 1992. Programmet er landsomfattende og støttes også av Verdensbanken og Asiabanken. Den største bidragsyteren er myndighetene selv. Utdanning for jenter prioriteres høyt i Bangladesh, og myndighetene har nylig utvidet stipendordningen til å omfatte jenter i den videregående skolen. Tilskudd til skolepenger, bøker og eksamensavgift gis til jenter som oppfyller visse kriterier, blant annet at de ikke gifter seg før de er ferdig med eksamen fra videregående skole eller har fylt 18 år. De må også forplikte seg til å delta i 75 prosent av undervisningen i løpet av et skoleår. Stipendordningen dekker bare en del av de totale utgiftene til skolegang og når dermed ikke de aller fattigste, som ikke har forutsetning for å bidra med en egenandel. Samtidig er det klart at stipendet har motivert mange fattige familier til å la jenter begynne på videregående skole.

Undersøkelser fra Bangladesh bekrefter at det lønner seg å satse på jenters utdanning. Dette virker som støtte, og gir økonomisk og sosial uttelling ikke bare til den enkelte elev, men også til elevens familie, noe som er særlig viktig på landsbygda, der det er flest fattige. Jenter som har mottatt stipend og gått på videregående skole, velger å gifte seg senere, klarer i større grad å skaffe seg jobb og føder færre barn enn jenter som ikke har tatt videregående. Slik bidrar stipendordningen til å endre kvinners sosio-økonomiske status.

Man har lyktes med å få flere jenter inn i den videregående skolen, men en stor andel faller fra underveis. Utfordringen nå ligger i å heve kvaliteten på undervisningen og skape bedre læringsmiljø og sanitærforhold for jentene. Det er også viktig å utdanne flere kvinnelige lærere.

jentene viktige rollemodeller. Læreplaner og lærebøker bør ikke fremme kjønnsdiskriminering av noe slag. Undervisningen må være relevant og knyttes nærmere opp til jentenes hverdag og virkelighet, blant annet for å redusere problemet med at så mange jenter slutter på skolen før de har fullført sin grunnskole-utdanning.

ALFABETISERING

862 millioner unge og voksne kan ikke lese og skrive, og Norge vil derfor øke støtten til alfabetiseringsprogrammer. Det må gis særlig prioritet til kvinner.

Vi vil spesielt støtte programmer som kombinerer grunnleggende lese- og skriveferdighet med voksenopplæringstiltak som gir elevene kunnskap om hvordan de kan drive næringsvirksomhet, delta i samfunnslivet og ta avgjørelser som angår familien. Norge vil støtte utvikling av relevant undervisningsmateriell og utprøving av nye metoder på området.

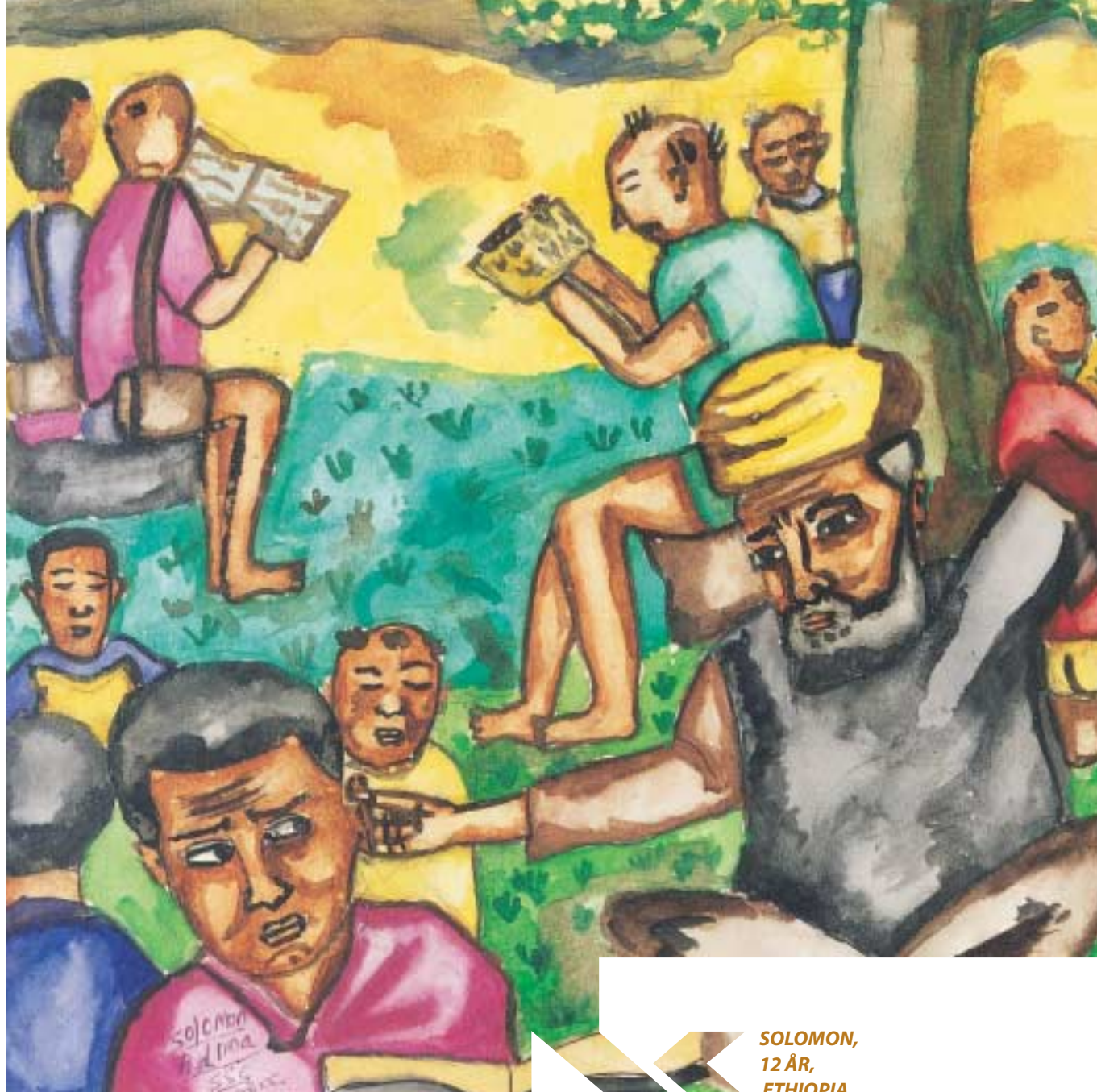
GODE LÆRERE

Lærerne er den viktigste forutsetningen for at læring skal finne sted. Lærerne formidler kunnskap, praktiske ferdigheter og verdier. Å investere i lærerutdanning er å investere i menneskelig infrastruktur. Selv om bygninger og skoleveier blir ødelagt på grunn av krig eller naturkatastrofer, kan lærerne fortsatt formidle kunnskap, ferdigheter og verdier. Skal vi nå Dakarmålene om en god grunnskole for alle, må vi bygge ut og bedre kvaliteten på lærerutdanningen. Norge vil styrke sin støtte til reformer i lærerutdanning og etterutdanning. Støtten vil i første rekke inngå som en del av Norges støtte til utdanningssektoren som helhet og til reformer i offentlig sektor.

GODE LÆREMIDLER

OG ET MILJØ SOM FREMMER LÆRING

Elever og lærere trenger læremidler, og skolene trenger inventar og utstyr. Skal vi oppnå grunnutdanning for alle, må gamle skoler rehabiliteres og nye skoler bygges. Elever og lærere trenger læremateriell som er av høy kvalitet og tilpasset landets egen historie

**SOLOMON,
12 ÅR,
ETHIOPIA**

og kultur. Vi vil derfor øke støtten til arbeidet med å modernisere læreplaner og pensum samt utvikle og produsere lærebøker av god kvalitet. Norge vil støtte bruken av tilpasset teknologi og bistå med løsninger som kan forene det tradisjonelle med det moderne.

STØTTE TIL SÅRBARE OG UTSATTE GRUPPER

Barn med funksjonshemming, minoriteter og barn rammet av konflikt er sårbare og utsatte grupper som

det er en ekstra utfordring å nå. Norge vil rette særlig oppmerksomhet mot utsatte grupper i utviklings-samarbeidet, og arbeide for å sikre at også disse får et relevant skoletilbud. Dette kan skje både ved egne tilbud og ved integrering. Integrering av barn med funksjonshemming i vanlig skole innebærer et stort løft for de fleste utviklingsland. Det kreves kunnskap om barnas spesielle behov og tilrettelegging av skolebygninger og undervisning. Et viktig ledd i dette arbeidet er å bevisstgjøre både barna, deres fami-

lier, lærerne og myndighetene om alle menneskers rett til utdanning. Lærere bør derfor utdannes til å ivareta også funksjonshemmede barns interesser og behov.

UTDANNING I KRISE- OG KONFLIKTSITUASJONER

Barn er en særlig sårbar gruppe når land rammes av krig og andre katastrofer. Når Norge yter humanitær bistand i slike situasjoner, vil utdanning stå sentralt. Enten barna er flyktninger, internt fordrevne eller på annen måte ofre for ødeleggelser og voldelig konflikt, er det av avgjørende betydning å skape eller gjenopprette et skoletilbud. Dette kan bidra til å redusere faren for rekruttering av barn som soldater, men hovedhensikten er også å gi barna og deres omgivelser tro på fremtiden.

Når en konflikt er bilagt, er det av sentral betydning å få reetablert og styrket skoletilbudet så raskt som mulig. For å få til dette må alle relevante aktører samarbeide nært. Dette gjelder både myndigheter og frivillige organisasjoner, og ikke minst internasjonale givere, enten de arbeider humanitært eller med langsiktig utviklingssamarbeid. Norge skal være en pådriver for å få til dette i praksis.

LOKALE BEHOV I UTDANNINGEN

Ethvert land må selv utvikle det innhold skolen skal ha. Samtidig er alle land forpliktet til å utarbeide læreplaner og utdanningsstrategier som bidrar til å fremme internasjonale menneskerettighetsprinsipper som toleranse og likeverd. Norge vil støtte forsøksvirksomhet som skal sikre at utdanningen dekker lokale og nasjonale behov. Det kan dreie seg om tiltak for å tilpasse undervisningsmetodene og å bringe lokal kultur inn i skolen. Eller også utprøving av mer demokratiske samværsformer og arbeidsmetoder som setter eleven i sentrum, eller morsmålsundervisning for barn som har et annet førstespråk enn det nasjonale.

TILPASSET YRKESOPPLÆRING OG VIDEREGÅENDE UTDANNING

Det må satses langt sterkere på livslang læring, blant annet gjennom teknisk, fag- og yrkesopplæring som kan gi sysselsetting og verdiskaping. Opplæring trengs innenfor primærnæringene så vel som innen industri- og tjenestesektoren. Norge vil støtte utbygging og forbedring av videregående utdanning for å bedre adgangen, gjøre læremidlene mer relevante og læringen mer effektiv. Spesielt vil det bli lagt vekt på yrkesopplæring. Dette har vært forsømt i mange land. Vi vil støtte opplæringsprogrammer og initiativ som overfører relevant kompetanse og ferdigheter til grupper som faller utenfor det formelle skolesystemet. For å få til en mer etterspørselsdrevet yrkesutdanning vil Norge søke å koble privat sektor sterkere inn i både planlegging og gjennomføring. Det er utformet en egen strategi for næringsutvikling i sør som vil komplettere utdanningsstrategien på dette punktet.

STYRKING AV HØYERE UTDANNING OG FORSKNING

Norge ser støtte til høyere utdanning og forskning som et viktig bidrag til utviklingslandenes kunnskaps- og kompetanseutvikling. Satsing på høyere utdanning er også av betydning for kapasitetsbygging i den offentlige forvaltning. I de fleste utviklingsland er kapasiteten utilstrekkelig i forhold til de oppgaver myndighetene er tillagt. Et større tilfang av kompetente tjenestemenn vil kunne føre til en mer effektiv statsforvaltning og dermed også bedre offentlige tjenester. Det er utarbeidet en egen strategi for norsk støtte til forskning og høyere utdanning i utviklingsland. Norge ønsker også å styrke nasjonale forskningsmiljøer innenfor prioriterte sektorer, deriblant utdanningsforskning, særlig i samarbeidsland der Norge har et tungt engasjement i utdanningssektoren, og gjennom regionale og multilaterale organisasjoner. I Afrika sør for Sahara finnes det et lite, regionalt forskningsmiljø. Norge ønsker å styrke slike miljøer, som har stort potensial for å bidra til utviklingen av utdanningssektoren.

HØYERE UTDANNING TILPASSET LANSDBYGDAS BEHOV: ERFARING FRA EARTH UNIVERSITY

Earth University er en landbruksfaglig høyskole i Costa Rica, med studenter fra hele det tropiske Latin-Amerika. Norge har i en årrekke støttet skolen ved å delfinansiere stipender for studenter fra Nicaragua, Honduras og Guatemala. Ett av flere spesielle trekk ved Earth University er at studentene håndplukkes fra noen av de fattigste landdistriktene i Latin-Amerika. Blant de viktigste utvelgelseskriteriene er motivasjon for å jobbe innen landbruk og derigjennom bidra til økonomisk og sosial utvikling lokalt og nasjonalt.

Det pedagogiske opplegget er unikt og blir i dag forsøkt kopiert ved en rekke andre høyskoler og universiteter i utviklingsland. Hovedsiktet er å utdanne landbruksentreprenører og sosiale endringsagenter. Dette gjøres blant annet ved å kreve at samtlige studenter i løpet av studietiden (fire år) etablerer og driver et kommersielt selskap. Sosialt arbeid i lokalsamfunnet inngår også i studieopplegget.

Minst like stor vekt legges det på å skape grunnleggende forståelse for økologiske rammebetingelser og på å stimulere til bruk av produksjonsprosesser som er miljømessig bærekraftige. I de seneste årene har professorer og studenter i fellesskap utviklet en rekke innovative løsninger innen produksjon av blant annet bananer og meieriprodukter, samt utnyttelse av biologiske ressurser fra regnskogen.

Til tross for at høyskolen kun har eksistert i om lag ti år, har Earth University allerede imponerende resultater å vise til: De aller fleste studentene vender tilbake til hjemstedet, og så mange som 80 prosent får seg arbeid i privat sektor innen landbruk og «agrobusiness». En betydelig andel starter eget selskap. Andre går inn i sosialt utviklingsarbeid, og et par har allerede endt opp som sentrale politiske beslutningstagere innen landbruk og naturressursforvaltning.

STYRKING AV OFFENTLIG FORVALTNING

Skal vi oppnå utdanning for alle, må utviklingslandenes planleggingskapasitet og gjennomføringsevne styrkes. Mange av våre samarbeidsland kjennetegnes ved svak offentlig forvaltning og et hierarkisk og sentralisert forvaltningssystem. Forvaltningen i disse landene må settes i stand til å planlegge og gjennomføre nasjonale utdanningsreformer og til å yte mer effektive tjenester. Norge vil støtte forvaltningsreform gjennom kapasitetsbygging og institusjonsutvikling. Dette innebærer blant annet støtte til tiltak for å bygge kompetanse som kan produsere relevant og pålitelig statistikk og informasjon som grunnlag for analyse- og planarbeid på utdanningsområdet, og støtte til opprustning av økonomiforvaltningen.

DELTADELSE OG ØKT ÅPENHET

Lokalsamfunnskomitéer, foreldreforeninger og mødregrupper kan gjennom medbestemmelse samt kontroll med, og tilgang til utdanningssystemet bidra til å bedre skolens innhold og bekjempe korrupsjon. I Uganda fikk lokale grunnskoler langt bedre råd da det statlige tilskuddet til den enkelte skole ble offentliggjort. Dette reduserte korrupsjonen og viser betydningen av åpenhet og eierskap. Men økt folkelig deltagelse og innflytelse oppnås bare gjennom en lengre læringsprosess som krever endringer i landets forvaltningskultur og i den enkelte skole. Dette er en følsom prosess som kan komme i konflikt med myndighetenes behov for innsikt og kontroll. Norge vil derfor støtte opp om ordninger for økt lokal medbestemmelse i dialog med myndighetene og det sivile samfunn, slik at det oppnås en rimelig balanse mellom nasjonalt ansvar og lokal innflytelse.

BEKJEMPELSE AV HIV/AIDS

I 2002 mistet over én million barn sine lærere som følge av HIV/AIDS. Små skoler på landsbygda, med bare én lærer, har måttet stenge. HIV/AIDS-epidemien er så omfattende og har så dramatiske konsekvenser

at den må bekjempes gjennom alle deler av norsk bistand. Det er særlig viktig å forhindre at epidemien svekker utdanningssystemet som helhet. Informasjon og holdningspåvirkning med vekt på lærernes og skolens ansvar må stå sentralt og må også integreres i lærerutdanningen. Kampen mot HIV/AIDS starter allerede i grunnskolen, der informasjon om hvordan epidemien spres, og omtanke for dem som er smittet, må vektlegges. Norge vil arbeide for at multilaterale programmer og fond for bekjempelse av HIV/AIDS aktivt fokuserer på de problemer skolene står overfor, og hvilke muligheter de har når det gjelder forebyggende tiltak.

EN GOD START PÅ LIVET

I tillegg til tiltak for å sikre at spedbarn og små barn overlever og får god helse, vil Norge støtte tiltak som springer ut av et helhetssyn på den tidlige barndommen og fremmer barns sosiale, følelsesmessige og intellektuelle utvikling. Slike tiltak styrker barnas læreevne og gjør dem bedre i stand til å greie seg senere i livet. Norge vil støtte tiltak som gir underprivilegerte og utsatte barn i førskolealder tilgang til bedre helse og ernæring, og som bidrar til følelsesmessig og intellektuell utvikling. Erfaring viser at investering i barnehager og andre førskoletilbud er med på å sikre at barn begynner og fullfører sin utdanning.

UTDANNING FOR Å HINDRE BARNEARBEID

Norge ser det som en viktig oppgave å bekjempe barnearbeid. Utdanning spiller en viktig rolle i denne kampen. I en overgangsfase kan det være nødvendig å etablere utdanningstilbud som kan kombineres med arbeid, fordi barnas inntekt er nødvendig av hensyn til deres egen og familiens overlevelse. Dette kan skaffe barna en forankring utenfor arbeidsstedet, styrke deres kunnskap om egne rettigheter og gi dem innsikt og ferdigheter til å bedre sin egen situasjon. Målet er imidlertid å få barna helt ut av en utbytende situasjon, slik at de får en fullverdig utdanning. Utdanning kan

derfor ikke sees isolert fra øvrige utviklingsmessige utfordringer. Bare ved at foreldrene har mulighet til arbeid og inntekt, vil en på sikt kunne få bukt med barnearbeid.

SKOLESTIPENDORDNINGEN «BOLSA-ESCOLA»

Siden 1995 har det i Brasil vært gjort flere vellykkede forsøk med en skolestipendordning som går under navnet «Bolsa Escola». Kjernen i programmet er at familier betales for å holde barna sine på skolen. Målet er å få alle barn i skole. I Brasil, som i andre utviklingsland, har barn av de fattigste ofte høyt skolefravær. En årsak er at barna må arbeide for å sikre familien mer inntekt. Ved å gi mødrene penger for hvert barn de har i skole, oppmuntres de til å la barna få skolegang i stedet, slik at barnas fremtidsutsikter blir bedre ivarett.

Programmet gir også fattige familier økt inntekt. Fattigdomsbekjempelse på kort og lang sikt kombineres med et enkelt håndgrep. Skolestipendet går kun til familier med svært lav inntekt, og dersom barnet tas ut av skolen for kortere eller lengre tid, kuttes støtten. Sammenlignet med andre programmer er det mindre muligheter for korrupsjon siden pengene går rett til mødrene. Programmet benytter et bestemt utbetalingskort via en statsbank når den månedlige støtten utbetales.

Ordningen kommer fem millioner familier til gode og omfatter mer enn ti millioner barn. Programmet har også flere positive tilleggseffekter. «Bolsa Escola» stimulerer den lokale økonomien i fattige distrikter gjennom den økte kjøpekraften familien får. Siden pengene utbetales til mødrene, styrkes kvinnenes posisjon, og programmet er også mottakerorientert i den forstand at mødrene/familiene selv bestemmer hvordan pengene skal brukes. Programmet har også ført til at kommunene/delstatsmyndighetene opplever økt press fra befolkningen for å bedre undervisningsvilkårene i lavt prioriterte områder. De gode resultatene gjorde at «Bolsa Escola» i 2001 ble innført på føderalt nivå.

4. Hvordan kan vi nå målet om utdanning for alle?

«UTDANNING ER NASJONENS RYGGGRAD.»
MARIA, 12 ÅR

NORSK STØTTE TIL UTDANNING SKAL DOBLES

Vår intensjon er å øke andelen av bistandsbudsjettet til utdanning til 15 prosent innen 2005. Samtidig vil vi øke det totale bistandsbudsjettet til én prosent av BNI. Dette innebærer en dobling av ressursene til utdanning og kan utgjøre en økning på om lag én milliard norske kroner.

Norge vil i første rekke støtte opp om arbeidet for utdanning for alle i Afrika sør for Sahara og i Sør-Asia. Andelen fattige er høyest i Afrika, men de fleste fattige bor i Asia. Det er disse vi skal nå.

NORGE VIL STØTTE EN HELHETLIG TILNÆRMING

Norsk utdanningsbistand er ledd i en felles, internasjonal satsing for å nå Tusenårs- og Dakar-målene. Økt bistand til utdanning stiller større krav til samordning på globalt nivå. Norge vil støtte aktivt opp om dette arbeidet, der UNESCO og Verdensbanken er sentrale koordinerende instanser. For Norge vil samarbeidet med andre nordiske og likesinnede land dessuten ha spesiell verdi. Det nordiske samarbeidet og samarbeidet mellom utviklingsministrene fra de fem landene innenfor den såkalte Utstein-gruppen (Tyskland, Norge, Nederland, Sverige og Storbritannia) er gode eksempler på dette.

Norge har, i tillegg til rollen som giver og støttespiller, en viktig rolle å spille som pådriver overfor samarbeidsland og overfor de multilaterale organisasjonene gjennom aktivt styrearbeid og dialog. Bistand til utviklingsland sank i 90-årene. Nedgangen har gått hardest ut over de aller fattigste, og har ført til tilbakeslag for utdannings-satsingen i flere land. USA og EU forpliktet seg på FN-konferansene i Monterrey og Johannesburg til en betydelig økning i bistanden. Men dette er bare en begynnelse i forhold til det totale behovet. Ved å øke sin støtte til utdanningsformål prøver Norge å

gå foran med et godt eksempel. For et lite land som Norge er det vi kan gjøre for å påvirke andre givere til et kollektivt løft, like viktig som det vi bidrar med direkte. Norge har siden 1996 støttet UNICEFs utdanningsprogram for jenter i Afrika, som i 2001 ble utvidet fra 18 til 34 land. Erfaringene fra dette programmet har spilt en viktig rolle for at jenters utdanning nå er ett av UNICEFs fem prioriterte innsatsområder. Tilsvarende har det norske utdanningsfondet i Verdensbanken bidratt til å styrke arbeidet med utdanning i organisasjonen. Norge akter å videreføre sin aktive pådriverrolle for å støtte verdenssamfunnets oppfølging av Tusenårs- og Dakar-målene og sikre grunnutdanning for alle innen 2015.

Norge kan ikke gjøre alt, men vil konsentrere innsatsen om de områder vi mener er viktigst for å nå Tusenårs- og Dakar-målene i det enkelte land. Innsatsen i landene bør forankres i nasjonale fattigdoms- og utviklingsstrategier (PRSPer). Utviklingslandene må selv analysere sin situasjon, definere sine mål og legge opp sin strategi og sine planer for å nå målene. Dette er mottakeransvar i praksis.

Norge vil i sin finansiering av utdanning legge en program- og sektortilnærming til grunn. Det vil si at vi vil støtte samlede nasjonale planer for utdanning i stedet for løseprosjekter. En slik tilnærming bidrar til nasjonalt eierskap og økt gjennom-

TINA, 16 ÅR,
TANZANIA

siktighet og ansvarlighet. I tråd med handlingsplanen for bekjempelse av fattigdom i sør vil vi derfor fortsette vår omlegging fra prosjektstøtte til budsjett- og programstøtte. For at dette skal bidra til et best mulig skoletilbud, er det imidlertid avgjørende at samarbeidslandene har tilstrekkelig institusjonell og faglig kapasitet. Bedre administrativ og finansiell styring vil derfor være et viktig tiltak.

KANALER

Fire viktige kriterier ligger til grunn for Norges valg av kanaler og virkemidler i satsingen på utdanning. For det første skal støtten gå til de fattigste og mest trengende. For det andre skal støtten gå via samarbeidspartnere som evner å nyttiggjøre seg bistand, slik at midlene forvaltes på en effektiv måte. For det tredje skal støtten være del av den samlede, koordinerte internasjonale innsatsen for utdanning. For det fjerde skal støtten ligge i forkant og bidra til nye løsninger. Disse hensyn kan være vanskelige å forene, men har alle innvirkning på vårt valg av arbeidsmåter for støtte til utdanning. For å nå flest mulig velger Norge å bruke et stort og variert utvalg av kanaler.

SATSING PÅ BILATERALE KANALER

For Norges bilaterale utviklingssamarbeid spiller NORAD en viktig rolle. Det langsiktige bilaterale samarbeidet konsentreres om et lite antall samarbeidsland, som alle tilhører gruppen av de minst utviklede landene. I 2002 hadde Norge syv hovedsamarbeidsland (Tanzania, Zambia, Malawi, Uganda, Mosambik, Bangladesh og Nepal) og 17 andre samarbeidsland og -områder. Samarbeidet avtales med myndighetene gjennom forhandlinger om programmer. Valg av satsningsområder som får norsk støtte, varierer fra land til land og over tid, basert på de behov som gjør seg gjeldende, og sett i forhold til bidragene fra andre givere. Norge vil fortsette å konsentrere sin bistand om et fåtall

hovedsamarbeidsland. Det kan imidlertid være aktuelt å øke omfanget og bredden av støtten til utdanning i land der Norge er en mindre viktig partner samt å vurdere utdanningsbistand til nye land. Norge vil også kanalisere støtte gjennom like-sinnede giverland og multilaterale organisasjoner. Dette gjør det mulig å bidra til utdanning for alle i land Norge ikke har bistandssamarbeid med. Samtidig bidrar slikt samarbeid til økt koordinering og mer effektiv bruk av bistanden.

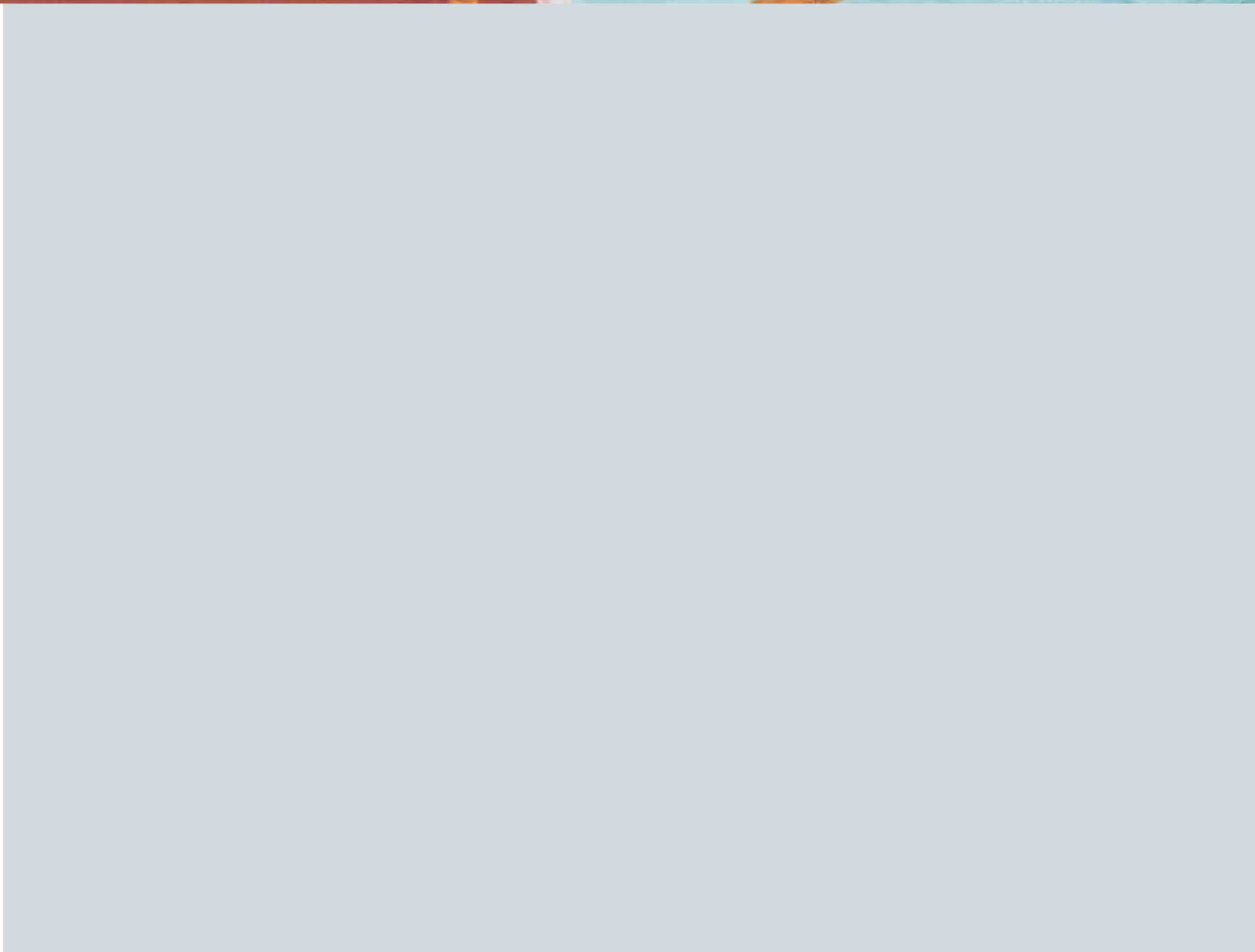
SATSING PÅ MULTILATERALE ORGANISASJONER

En betydelig del av Norges opptrapping av bistanden til utdanning vil skje gjennom multilaterale kanaler. Multilaterale organisasjoner spiller en sentral rolle i arbeidet for bedre utdanning gjennom finansiering, forskning, koordinering og operativ ekspertise. Den faglige dialogen som skjer med og gjennom disse organisasjonene er avgjørende for en effektiv internasjonal innsats for å nå Tusenårsmålene.

Organisasjoner som UNICEF, Verdensbanken, UNESCO og de regionale utviklingsbankene er svært aktuelle samarbeidspartnere når det gjelder utdanning.

Sterkere satsing på multilaterale organisasjoner sikrer bedre samordning med andre giverlands innsats. Samarbeid med andre givere innenfor eksisterende strukturer vil gi bedre utnyttelse av tilgjengelige midler, og Norge vil derfor i økende grad støtte sektorprogrammer og delta i flergiverfond. Dette reduserer samtidig rapporteringsbyrden for mottakerlandene.

UNICEF: STERKT TIL STEDE PÅ LANDNIVÅ

UNICEF er en sentral samarbeidspartner på utdanningsområdet, ikke minst fordi jenters utdanning er blant de innsatsområder UNICEF prioriterer høyest. Organisasjonen har tatt initiativ til en akselerert satsing i utvalgte land der situasjonen for jenters utdanning er spesielt utfordrende. Norge vil støtte denne akselererte satsingen. UNICEFs utdanningsprogram for jenter i Afrika (AGEI) har gitt opphav til en rekke effektive og innovative utdanningsmodeller, som bør danne grunnlag for opptrapping.

Et av UNICEFs komparative fortrinn er organisasjonens sterke tilstedeværelse på landnivå, blant annet i land som befinner seg i spesielt vanskelige situasjoner. Denne tilstedeværelsen bidrar til å sikre kontinuerlig dialog med myndigheter og andre relevante utviklingsaktører. Afghanistan kan tjene som illustrasjon: I løpet av bare måneder greide UNICEF i samarbeid med afghanske myndigheter å dra i gang et initiativ som førte til at over tre millioner barn kunne gå tilbake til skolen etter Taliban-regimets fall.

I tråd med sitt mandat er UNICEFs virksomhet basert på en rettighetstilnærming. Dette innebærer å sikre utdanning til barn som lever under spesielt vanskelig forhold, slik som barn som rammes av konflikt, HIV/AIDS osv. UNICEF har en viktig talsmannsrolle for å fremme barns rett til utdanning både nasjonalt og internasjonalt. På Dakar-konferansen ble UNICEF gitt mandat til å lede FNs utdanningsinitiativ for jenter.

UNICEF spiller en viktig rolle for å sikre et klart kjønnsperspektiv i nasjonal politikk- og strategiutforming. I vår dialog med UNICEF vil vi søke å påvirke organisasjonen til å intensivere innsatsen for spesielt sårbare grupper av barn. Barn som ikke er i skole, trenger særlig oppmerksomhet. Norge vil støtte UNICEFs arbeid for å nå de fattigste gruppene av barn, herunder barn som befinner seg i krise- eller post-konfliktsituasjoner.

UTVIKLINGSBANKENE: FAGLIG RÅDGIVNING OG FINANSIERING

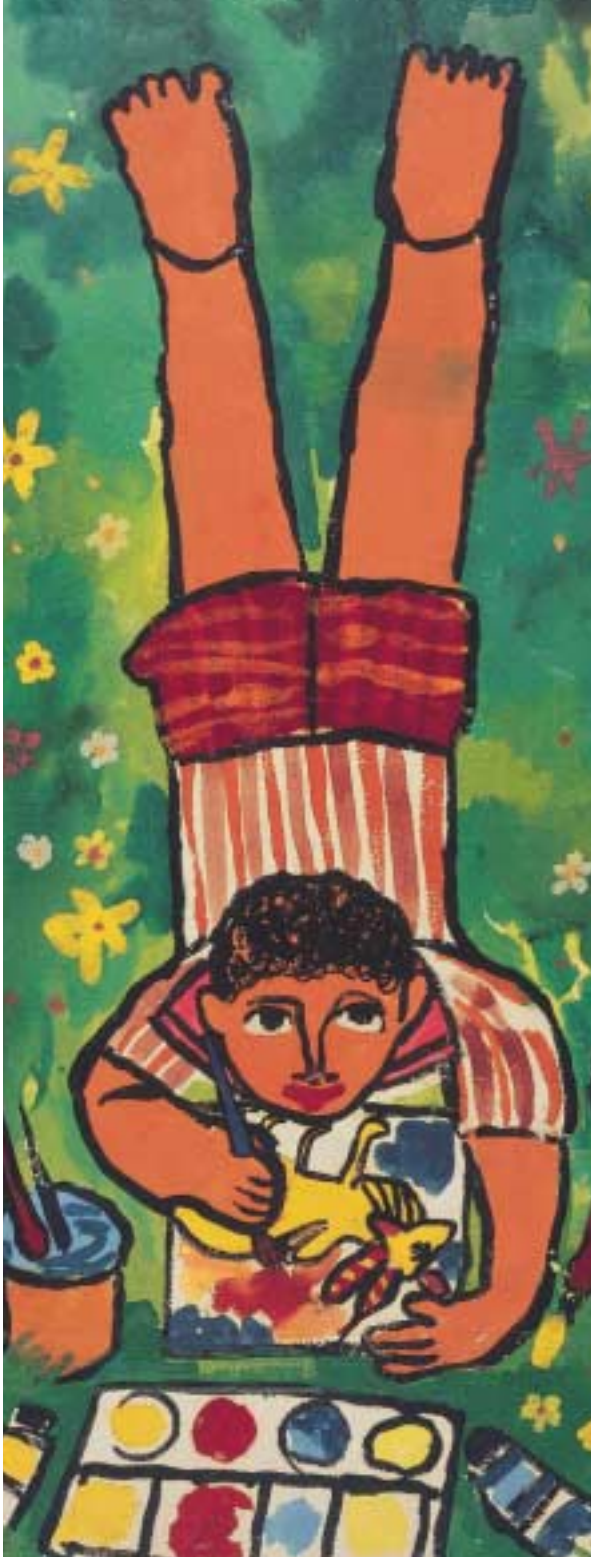
Utviklingsbankene, og da særlig Verdensbanken, spiller en viktig rolle i utviklingen av utdanningssektoren i de fattige landene. Verdensbanken er

TANZANIA

Av om lag syv millioner barn i skolepliktig alder går bare fire millioner på skole i Tanzania. Kvaliteten på undervisningen i grunnskolen er lav, og bare 20 prosent klarer avgangseksamen. Fjerningen av skolepenger fra og med finansåret 2000/2001 har imidlertid ført til en betydelig økning i inntaksraten.

Gjennom NORAD deltar Norge i finansieringen av sektorprogrammet «Primary Education Development Plan» (PEDP). Programmet har gitt gode resultater både i forhold til elevinntak og bygging av nye klasserom. Tanzania er også blant de land som er foreslått for Fast Track-initiativet innen målsetningen om Utdanning for alle, noe som betyr enda mer penger inn i grunnutdanningssektoren.

Innen høyere utdanning støtter Norge universitetet i Dar es Salaam (UDSM). Støtten er beregnet på en helhetlig økning i kapasiteten samt UDSMs egen omstillingsprosess. Støtten til Mzumbe-universitetet går dels til kapasitetsbygging av institusjonens lærerkrefter og dels til det mangeårige samarbeidet med Høgskolen i Agder. Sokoine landbrukshøgskole støttes som et ledd i økt satsing på næringsutvikling. Forskningsprogrammet gjennomføres i samarbeid med Tanzanias departement for landbruk og kooperativer, og med Norges landbrukshøgskole som støttespiller.

**KAHAGALLA,
15 ÅR, SRI LANKA**

5. Vi kan alltid bli bedre

**«JEG VIL HA BEDRE UNDERVISNING PÅ SKOLEN DER JEG GÅR.»
FRANCIS, 17 ÅR**

Innsatsen for utdanning for alle må følges opp og evalueres jevnlig. De lærdommer som trekkes av evalueringer, må få konsekvenser for hvordan vi planlegger og gjennomfører vår utdanningsstrategi. Dette gjelder både samarbeidsland og giverland. Innsatsen må svare til hensikten og gi varige resultater. Det er av særlig betydning å bygge opp kapasitet i utviklingslandene når det gjelder å utarbeide statistikk, følge opp resultater og foreta evalueringer. Norge vil gå sammen med sine samarbeidsland om fellesevalueringer av den nasjonale innsatsen.

I tillegg trengs en global oppfølging og evaluering av det internasjonale samfunnets samlede innsats. Som ledd i norsk satsing på utdanningsbistand vil vi prioritere tiltak som fremmer slik oppfølging og analyse.

Norge vil også overvåke egen innsats, og sikre at pengene kommer frem til mottakerne og virkelig bidrar til å bekjempe fattigdom, fremme menneskerettigheter og oppnå utdanning for alle. Dette vil bli enda viktigere når vi nå trapper opp vår bistand til utdanning og tar i bruk nye kanaler og tilnæringsmåter.

Målet er klart: Vi skal oppnå utdanning for alle innen år 2015. Vi må ikke feile. Derfor vil vi intensivere innsatsen og sørge for å jobbe mer effektivt. Denne strategien skal veilede oss i våre bestrebelser. Vi vil gi alle gutter og jenter mulighet til å ta sine egne store skritt som gutten på forsiden. Det er vårt felles ansvar å gi dem denne muligheten.

Utgitt av:
Utenriksdepartementet
7. juni plassen/Victoria Terrasse
Postboks 8114 Dep, 0032 Oslo

<http://odin.dep.no/ud>

Januar 2003

ISBN 82-7177-699-1
E-739 B

«**UTDANNING ER NØKKELEN TIL ALT I LIVET.**»
LIGHTNESS, 13 ÅR, TANZANIA